

blemy personalne naszego duszpasterstwa. Ponadto charyzmat teologów świeckich trzeba uznać jako siłę odnowy, która pojawiła się wewnątrz dotychczasowych struktur instytucjonalnych Kościoła po to, by te struktury odnowić bez ich niszczenia czy też opuszczania. Dlatego niewykorzystanie tego potencjału może Kościołowi przynieść wiele szkody. Dlatego też praca ks. Mikołajca może stanowić pomoc dla następujących instytucji albo grup osób:

1. dla tych osób, które myślą o podjęciu studiów teologicznych albo też studia te aktualnie kończą (uczniowie, maturzyści, studenci);

2. dla przedstawicieli hierarchii, przekazując im informacje na temat woli zaangażowania teologów świeckich w Kościele w Polsce;

3. dla osób i instytucji odpowiedzialnych za permanentną formację teologów świeckich, dostarczając bazy danych na temat najważniejszych problemów, jakie podczas tej formacji powinny być podjęte;

4. dla kościelnego pracodawcy, przekazując obraz sytuacji zawodowej jego świeckich pracobiorców i informację potrzebną dla optymalnej polityki personalnej.

Ks. Bogdan Biela

Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne 2003, t. 36, z. 2, s. 563–566

Marek Marczewski, POSŁUGA ZBAWCZA KOŚCIOŁA W UJĘCIU KS. FRANCISZKA BLACHNICKIEGO, Lublin, Wydawnictwo Polihymnia 2000, 421 s.

Sługa Boży, ks. Franciszek Blachnicki jest postrzegany przede wszystkim jako założyciel Ruchu Światło-Życie. Jednakże na znaczenie naukowej refleksji ks. Blachnickiego w dziedzinie teologii pastoralnej w Polsce zwraca się ciągle jeszcze niewielką uwagę. Można nawet powiedzieć, że nie podnosi się jej znaczenia i nie rozwija się jej¹. Nie oznacza to oczywiście, by w ogóle nie podjęto naukowej analizy dorobku ks. Blachnickiego w dziedzinie teologii pastoralnej i duszpasterstwa². Znaczącą jednakże część opracowań świadczących o recepcji

¹ „Upłynęło bowiem ćwierć wieku od ukazania się jego podstawowych prac teologiczno-pastoralnych i bez mała piętnaście lat od jego śmierci, gdy nasi pastorałiści zaciągnęli całun milczenia nad dziełem i trumną, już to nie nawiązując do »ważnej systematyzacji merytorycznej i metodologicznej teologii pastoralnej« (Cz. S. Bartnik), której dokonał Ksiądz Blachnicki, już to nie rozwijając na przykład jego propozycji dotyczących struktury przedmiotu eklezjologii pastoralnej. Nie inaczej rzecz się ma z niedocenieniem jego działalności społecznej. Nie można bowiem do końca wytłumaczyć istnieniem cenzury faktu pominięcia przez *Encyklopedię katolicką* [...] w haśle *Abstynencki ruch* działalności Krucjaty Wstrzemięźliwości czy irytujące milczenie, obecnie już niczym nie dające się tłumaczyć, nad jego programem odnowy naszego narodu w duchu pojednania, przebaczenia i pokuty, który zawarł w swej teologii wyzwolenia” (M. Marczewski, *Posługa zbawcza Kościoła w ujęciu ks. Franciszka Blachnickiego*, Lublin 2000, s. 94). Gwoli ścisłości trzeba powiedzieć, iż w tym czasie powstała praca na temat teologii wyzwolenia ks. J. Mikulskiego (patrz przypis 2).

² M. Ostrowski, *Geneza Ruchu Światło-Życie i jego organizacja oraz trudności i osiągnięcia w nurcie odnowy Kościoła*, Kraków 1989 (mps BPAT); M. Zołoteńki, *Teologiczno-pastoralny*

naukowej spuścizny Sługi Bożego stanowią prace magisterskie mające charakter odtwórczy³.

Dobrze się więc stało, iż wreszcie ukazała się monografia twórczości teologiczno-pastoralnej ks. Franciszka Blachnickiego. W refleksji bowiem nad zbawczą posługą Kościoła, czyli tzw. duszpasterstwem, jak w soczewce skupia się całość problematyki eklezjologicznej i pastoralnej, tak dotyczącej natury, misji i przeznaczenia Kościoła, jak i jego samourzeczywistniania się, warunkowanego analizą teologiczno-socjologiczną teraźniejszej sytuacji. To bowiem zadanie wyróżnia teologię pastoralną jako odrębny przedmiot teologiczny oraz staje się podstawą ustalania aktualnych zasad i dyrektyw jego samobudowania się. Autor w swej pracy podjął się próby krytycznego opracowania istotnej części spuścizny zarówno teologicznej, jak i pedagogicznej oraz społecznej ks. Blachnickiego. Tym samym pragnął przypomnieć współczesnym wielkość osoby i zrealizowanego przez nią dzieła i w ten sposób wypełnić lukę we współczesnej polskiej literaturze teologiczno-pastoralnej⁴.

Powstała więc rozprawa, w której zawarto refleksję nad rozumieniem przez ks. Blachnickiego posługi zbawczej Kościoła, czyli duszpasterstwa. Składa się ona z przedmowy, spisu pozycji bibliograficznych z uwzględnieniem prac ks. Blachnickiego, obszernego wstępu, dwóch części wzajemnie z sobą powiązanych, zakończenia oraz z 10 aneksów.

W pierwszej części (*Koinonia* – pastoralny paradygmat ks. Franciszka Blachnickiego) wskazano na wspólnotę jako pastoralny paradygmat teologii pastoralnej i wynikającej z niej zbawczej posługi Kościoła. Autor przypominał najpierw (rozdz. I: Współczesne ujęcia teorii teologii pastoralnej i duszpasterstwa), iż eklezjologiczny nurt odnowy teologii pastoralnej i duszpasterstwa od prawie dwustu lat korzeniami swymi tkwi w bogatych i odkrywczych intuicjach i przemyśleniach odnowy teologii, związanej ze szkołą tybindzką. Jej przemyślenia, dotyczące natury i istoty Kościoła, związała z teologią pastoralną (praktyczną) Antoni Graf (1814–1867). Jemu to ta właśnie dyscyplina teologiczna zawdzięcza „genialny zarys katolickiej teologii praktycznej dziewiętnastego stulecia”, który został dopiero w sto lat później przypomniany, przyjęty i rozwinięty przez Franciszka Ksawerego Arnolda (1898–1969). Od niego też daje się zauważyć, w samym nurcie eklezjologicznej dedukcji teologii pastoralnej, dążenie do uchwycenia jakiejś zasady życia i stawania się Kościoła, która wyrażałaby samą istotę tego procesu i która pozwalałaby na bliższe określenie, co właściwe ma się stawać w Kościele, aby

wymiar pieśni i piosenek religijnych wykonywanych w Ruchu Światło-Życie, Wrocław 1989 (mps BPWT); B. Biela, Kościół wspólnota. Wspólnota jako zasada urzeczywistniania się Kościoła w ujęciu ks. Franciszka Blachnickiego (1921–1987), Lublin 1991 (mps BKUL); D. Cupiał, Ruch Światło-Życie w służbie jedności chrześcijan. Próba teologicznej oceny, Lublin 1993 (mps BKUL); M. Kaszowski, Odnowa życia rodzinnego w ruchu Domowy Kościół. Studium pastoralne w świetle badań na terenie diecezji przemyskiej, Lublin 1993 (mps BKUL); J. Mikulski, *Polska teologia wyzwolenia. Teologia wyzwolenia człowieka w ujęciu ks. Franciszka Blachnickiego*, Tarnów 2000.

³ Zob. wykaz prac magisterskich w: M. Marczewski, *Posługa zbawcza...*, s. 96–97.

⁴ Tamże, s. 94; Marek Marczewski ur. 24 VII 1947 r. w Połczynie Zdroju jest teologiem świeckim, absolwentem Wydziału Teologii KUL. Zajmuje się przede wszystkim problematyką diakonatu. *Z chwilą śmierci ks. F. Blachnickiego stało się dla niego oczywiste, że należy zachować Jego naukowy dorobek nie tylko dla przyszłych pokoleń teologów polskich, ale przyczynić się do podejmowania krytycznej refleksji nad całością myśli teologiczno-pastoralnej Sługi Bożego, by spowodować rozwój rodzimej teologii pastoralnej, nie stroniącej od związków z europejskimi i pozaeuropejskimi środowiskami pastoralnymi* (cyt. z tylnej obwoluty książki).

można było mówić, że on się urzeczywistnia. Powstaje zatem wiele ujęć, których przedstawiciele dążą do znalezienia jakiejś podstawowej formuły (zasady), która pozwoliłaby określić istotne prawa życia i samobudowania się Kościoła. A więc F. K. Arnold stara się ująć zasadę życia i stawania się Kościoła w chrystologicznej zasadzie bosko-ludzkiej, Karl Rahner (1904–1984) i współautorzy redagowanego przez niego „Handbuch der Pastoraltheologie” ukazują ją jako urzeczywistnianie się Kościoła w teraźniejszości, a Ferdynand Klostermann (1907–1982) upatruje ją we wspólnotcie.

Ksiądz Blachnicki (rozdz. II: Sformułowanie jednolitej zasady formalnej przez ks. Blachnickiego) w swej twórczości naukowej rozwijał najpierw ujęcie Arnolda, uzupełniając je o ujęcia personalistyczne (personalizm dialogiczny), co doprowadziło do wypracowania zasady personalistyczno-chrystologicznej, a następnie Klostermanna, uzupełniając je o syntezę eklezjologii Vaticanum II, co zaowocowało wspólnotową (koinonistyczną) zasadą życia i działania Kościoła oraz teologii pastoralnej jako teologii tego życia (rozdz. III: Oryginalność koncepcji i jej znaczenie). To ostatnie ujęcie teologii pastoralnej i duszpasterstwa, skoncentrowane wokół pojęcia wspólnoty (koinonia, communio) w 1985 r. dzięki Nadzwyczajnemu Synodowi Biskupów oraz pismu Kongregacji Nauki Wiary (List do Biskupów Kościoła katolickiego o niektórych aspektach Kościoła pojętego jako komunia) z 1992 r., znalazło się w „sercu samoświadomości Kościoła” nie tylko jako bardzo dobrze wyrażające głębię misterium Kościoła i mogące odegrać kluczową rolę w odnowionej eklezjologii katolickiej, ale stanowi pastoralny paradygmat Kościoła wchodzącego w trzecie tysiąclecie chrześcijaństwa (rozdz. IV: Eklezjologia wspólnoty)⁵.

W drugiej części rozprawy (*Ecclesiogenesis continua*) zwrócono uwagę na praktyczne rozwiązania, które wynikają z przyjętej przez ks. Blachnickiego koncepcji teologii pastoralnej i duszpasterstwa. Teologię pastoralną rozumiał Sługa Boży jako teologię zbawczego pośrednictwa Kościoła, u podstaw której leży, wypracowany przez eklezjologię Soboru Watykańskiego II, „obraz wiodący” działania i urzeczywistniania się Kościoła. Jest nim pojęcie Kościoła – wspólnoty, określone bliżej przez pojęcie sakramentu, który realizuje się jako wspólnota – uczestnictwo w życiu trynitarnym, udzielone przez Ojca posyłającego Syna i Ducha Świętego oraz jako wspólnota – uczestnictwo w konkretnej wspólnotcie parafialnej. Zasadą życia i działania Kościoła, owym *Ecclesiogenesis continua*, jest realizowanie (tworzenie) Kościoła wspólnoty na trzech płaszczyznach życia Kościoła. Najpierw w znaku zgromadzenia liturgicznego (rozdz. I: Realizacja Kościoła w znaku), które – dzięki stałej obecności Chrystusa w swoim Kościele i stałemu przyłączaniu do siebie Kościoła, umiłowanej Oblubienicy Chrystusa Kościół – posiada swą moc objawiania i tworzenia siebie jako Kościół poprzez przepowiadanie słowa, sprawowanie Ofiary mszy świętej i sakramentów. Następnie Kościół ma moc urzeczywistniania się w osobie ludzkiej (rozdz. II: Urzeczywistnianie się Kościoła w osobie ludzkiej), poprzez przepowiadanie słowa zawsze związane z nawróceniem się (ewangelizacja) i włączeniem się osoby w proces inicjacji (katechumenatu), który ostatecznie prowadzi do odkrycia wspólnoty, która poznając swój podstawowy – diakonijny wymiar, staje na służbie odnowy Kościoła parafialnego (rozdz. III: Tworzenie Kościoła we wspólnotcie osób). W realizacji

⁵ Tamże, s. 105–239.

tego zadania służą rozwijające się w Kościele ruchy eklezjalne. Jednym z nich jest założony przez ks. Franciszka Blachnickiego Ruch Światło-Życie, który jako ruch odnowy w Duchu Świętym, dzięki programowi ewangelizacyjno-katechumenalnemu, obejmującym dzieci (Oaza Dzieci Bożych), młodzież (Oaza Nowego Życia), małżonków i rodziców (Domowy Kościół) oraz kapłanów (Wspólnota Chrystusa Sługi) staje się w sytuacji współczesnego Kościoła w Polsce szansą jego odnowy w duchu Vaticanum II⁶.

Sumując, można powiedzieć, iż próba pokazania, w jaki sposób eklezjologia wspólnoty może stać się zasadą życia i działania Kościoła oraz teologii pastoralnej, będącej teologią tego życia, powiodła się. Jest to ważne ze względu na pojawiające się nieraz zastrzeżenia wobec koncepcji teologii pastoralnej opartej na zasadzie eklezjologicznej i wspólnotowej⁷. Na uwagę zasługuje także czytelne (dzięki wytluszczeniu liter) pokazanie w pracy myśli samego ks. Blachnickiego oraz rozdzielenie ze względów logicznych trzech płaszczyzn realizacji Kościoła: na płaszczyźnie znaku, w życiu jednostkowym i we wspólnocie. Rozprawa Marka Marczewskiego stanowi więc cenne dopełnienie pracy niżej podpisanego⁸. Należałoby jedynie życzyć, by wśród teologów pastoralistów stała się ona źródłem naukowej dyskusji na temat struktury przedmiotu materialnego teologii pastoralnej na wyższych uczelniach, a wśród duszpasterzy – pomocą w kształtowaniu zbawczej posługi Kościoła w duchu Vaticanum II.

Ks. Bogdan Biela

Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne 2003, t. 36, z. 2, s. 566–568

DOŚWIADCZENIE RELIGIJNE A SENS ŻYCIA, Kraków, Wydawnictwo WAM 2002, 207 s.

Oto ukazała się kolejna – o wielce obiecującym tytule – pozycja w ramach serii Studia z psychologii, wydawanej pod auspicjami Wyższej Szkoły Filozoficzno-Pedagogicznej „Ignatianum”. Na wstępie napotyka się niejaką trudność związaną z ustaleniem autorstwa książki, gdyż nie ujawnia go ani okładka, ani pierwsze strony. Przywodzi to na myśl problemy sądów rodzinnych, niejednokrotnie przecież borykających się z zagadnieniem ustalenia ojcostwa dziecka. Sytuacja jest o tyle podobna, że w obu przypadkach nikt się nie kwapi ustalaną godność przyjąć. Przy czym o ile w tamtych sprawach dobitnie świadczy to o nieodpowiedzialności, o tyle tu raczej należałoby doszukiwać się przejawu cnoty pokory. Wszakże znani są średniowieczni autorzy, którzy chcąc uniknąć pychy rodzącej się z poklasku czytelników, pozostawiali swe wybitne dzieła anonimowymi. Lektura spisu treści zawęży jednak krąg przypuszczalnych autorów do – *nomen omen* – ojców Piotra

⁶ Tamże, s. 241–397.

⁷ Tamże, s. 100–102, 151–193.

⁸ B. Biela, *Kościół – wspólnota*, Katowice 1993. Por. M. Marczewski, *Posługa zbawcza...*, s. 97–99.